

CZEIZEL BARBARA
GYÓGYPEDAGÓGUS

Változó gyermekek, változó igények, változó szakmai megoldások

Új kihívások a kora gyermekkori ellátórendszerben. A korai életszakaszt kitüntetett figyelemmel kell kezelni, tekintettel arra, hogy a gyermek életében ez egy nagyon meghatározó időszak minden fejlődési terület, a gyermek egész személyisége, a kapcsolati tényezők, s különösen a fejlődési rizikók szempontjából. Már egészen korai életszakaszban megállapíthatóak olyan fejlődési eltérések, amelyek később jelentősen befolyásolhatják a gyermek, majd a felnőtt életminőségét. Ugyanakkor megfelelő családközpontú, a szülőket partnerként tekintő beavatkozásokkal, fejlesztéssel, tanácsadással, terápiával, célzott szocializációval csökkenthetők, bizonyos esetekben megszüntethetők ezen tünetek még azelőtt, hogy komoly problémákká alakulnának át. A *családközpontú kora gyermekkori intervenció célja* ezen fejlődési eltérések, a kapcsolati szinten megjelenő zavarok minél előbb történő felismerése és szakszerű kezelése, és nem utolsósorban az érintett szülők, családtagok segítése, támogatása. Folyamatos emberi és szakmai kihívásokkal szembesülünk segítő munkánk kapcsán. A kérdés az, hogy vajon az ellátásra szoruló gyermekpopuláció, vagy a mi, azaz a szülők és a szakemberek szemlélete, tudása változik-e időről-időre? Választ adni tömönatokban nem lehet. A minket körülvevő világ változása párhuzamosan hat mindkettőre, ez által mindkét kérdésfeltevés igaz lehet. Tehát egyrészt az ellátást igénylők csoportja, a családok, a több hozzáférhető ismeret révén is érzékenyebben reagálnak, másrészt pedig az, hogy a populáció maga változásokon megy-e keresztül, csak további alapos, részletes tudományos és empirián alapuló kutatások révén állapítható meg. Ennek lehet oka, de következménye is, hogy nekünk, szakembereknek - ismereteink bővítésével, attitűdünk finomításával - reflektálnunk kell ezekre a változásokra.

PROF DR CSÉPE VALÉRIA
PSZICHOLOGUS,
KUTATÓPROFESSZOR

Tanulás, játék és az agy fejlődése

A játék a kisgyermek számára érzelmekkel kísért kognitív kihívás, a tapasztalatszerzés, az összefüggések megismerésének királyi útja, az 'aha'-élmény bölcsője, a tanulás korai formája. Fontos ezért ismernünk, hogy a tanulás spontán, természetes formáit milyen tényezők mozgatják, s az adottságok és a környezet interakcióiként tudják befolyásolni. Napjainkban sok szó esik a tudás fontosságáról, bár ehhez nem mindig kapcsolódik annak felismerése, hogy a formális tanulás és tanítás megújításához is hozzájárulhatna a játékról és a játék fejlődéséről szerzett tudásunk. Az agykutatók egyre biztosabbak abban, hogy a játéknak és a tanulásnak közös mechanizmusai, sőt univerzális alapjai vannak. A mai pszichológiának a játék és tanulás fejlődésére és összefüggésére vonatkozó többlettudása nem csupán a fejlődépszichológia több évtizedes fejlődéséből következik, hanem azokból a multidiszciplináris kutatási eredményekből is, amelyek a játék, a tanulás, valamint az agyi érés és fejlődés összefüggéseire utalnak. A játék és tanulás a kognitív idegtudomány fókuszába került. Sokféle módszerrel vizsgáljuk a gyermekek és felnőttek játékanak és tanulásának idegrendszeri feltételeit és korrelátumait. Egyik fő kérdésünk az, hogy milyen közös mechanizmusokon, agyi hálózatokon osztozik e két tevékenység. Hasonlít-e a játék hatása a művészetekére, s vannak-e olyan mechanizmusai, amelyek a jól tervezett és irányított tanulásra is hatnak.

Divatba jött az agy, s bár ezzel eredmények is járnak, a mítoszok, a tanulás és tanítás hamis, nem egyszer tudománytalan teóriái is teret nyernek. Bár a formális tanuláshoz kötött kognitív, érzelmi és társas változások az agy, egész pontosan az érésben és fejlődésben lévő agy működéséhez köthetők, azt is látnunk kell, hogy a játék agyi mechanizmusait még nem ismerjük eléggé. Tudjuk viszont, hogy a tanulás a játékból fejlődik ki, s a játékhöz hasonló mechanizmusokra épülő, önfenntartó folyamat. Az előadás ezt a fő üzenetet igyekszik kutatási adatokkal és gyakorlati példákkal alátámasztani.

DR DONAUER NÁNDOR
NEUROPSZICHOLÓGUS

Okozhat-e az online oktatás aszteroidja evolúciós törést a gyermeki agy biológiumában?

Az elmúlt időszakban különösen nagyszámban kerültek hozzánk olyan, különböző korú, gyerekek akik kimondottan súlyos tanulási zavarral, emlékezeti problémákkal, megjegyzési képtelenségekkel küzdöttek.

A formalizált vizsgálatok eredményei alapján számos, olyan problémára hívta fel a figyelmünket, mint például a látszólagos minden elérhetőség, a minden azonnal láthatóság, hatványozottan hogyan rontja a megjegyzőképességet és hogyan teszi bizonytalanná a felidézést. Sőt, bármily meglepő is, sok esetben látjuk a képek megnevezésének sajátos meglátszását, illetve bizonytalanságát. Bármilyen furcsa is, de a bárminek az azonnali megjeleníthetősége, hogyan rontja a gyerekek képzelő erejét, képzelő képességét és a vizuális fantáziáját. Az aránytalan, egy dimenzó mentén "a látható" mennyisége és gyorsasága emészthetelenné teszi az feldolgozandó élményeket, s ezzel akadályozza a kornak megfelelő epizódikus emlékezet kialakulását, illetve ennek előhívási készségét. Erre az aránytalanságra ül rá a passzív-aktív szókinccs rendkívül szűkössége. Egy-egy ilyen vizsgálat alatt derül ki, hogyan jelenik meg ennek megfelelően a szorongás, az elégtelenség érzés a gyerekeknél, amiből később a gyermekkori depresszió is kialakulhat. Az elmúlt időszak alatt kialakult társas, közösségi, szociális beszűkülését a gyerekeinknek csak úgy tudjuk csökkenteni, esetleg megszüntetni, ha elővesszük a csoportos játék arzenálunkat. Tehát a kognitív tárház bővítése mellett a gyerekek szociális készségét újra kell építenünk. A szociális agyi rendszerek aktivitásának növelésére soha nem volt nagyobb szükség, mint napjainkban. Kezdve a maszkos korszakban fejlődő babáktól, a labda játékoknál csapatba szerveződő kamaszokig. Az online történetét meg nem törtéنتté már nem lehet tenni, de minden felnőttnek, szülőnek, szakembernek erkölcsi, és hivatásbeli felelőssége, hogy térben és időben mindenképpen újra mederbe kell terelnünk ezt az új "létezés formát".

DR GYARMATHY ÉVA
KLINIKAI ÉS NEVELÉSLEKTAN
SZAKPSZICHOLÓGUS

Egy nyitott, tapasztalatfüggő rendszer

Az ember alkalmazkodó képességének az alapja a tanulás, amellyel az emberi agy formálódik. Az agy némi előhuzalozással és meghatározott fejlődési úttal rendelkezik, de a környezettel való interakciótól függ a működése. A fejlődését befolyásoló fő külső tényezőcsoportok: a táplálkozás, a fertőzések és toxikus behatások, valamint a világgal és főleg az emberekkel kapcsolatos tapasztalatok. A tanulás a tapasztalatok beépítése az agyi ideghálózatok működésébe. A természetes tanulás a mozgáson, az észlelési csatornákon, tevékenységeken és játékokon keresztül építi az agyi ideghálózatokat és a gondolkodást. A fejlődés során vannak kritikus vagy szenzitív periódusok, amikor az agy különlegesen nyitott bizonyos típusú információk befogadására, míg közben a fejlődés széles spektrumon is halad. A gyermek fejlődési igényeinek megfelelő környezet maximalizálhatja a belső lehetőségeket, míg a hiányok, traumák és elvárások zavarokhoz vezetnek. Attól függően, hogy a gyermek tevékenysége mit vált ki a környezetből, megerősödhetnek és gátlódhatnak kapcsolatok. Az agyi jutalmazó rendszerek írják meg a gyermek jövőjét, azt, hogy miképpen reagál majd a környezetre, mi lesz számára fontos, és mi az, amit kerülni fog. Így a gyermeki agy fejlődése során a gyermek elhelyezi magát a világban, beárazza önmagát és a körülötte lévőket, és az így kialakult ideghálózatok az identitásának és viselkedésének az alapját képezik.

DR SCHNEIDER JÚLIA
GYERMEKGYÓGYÁSZ SZAKORVOS

A technikai eszközök és a környezet hatása gyermekünk jövőjére

A jövő gyermekeit érő hatások közül a technikai eszközök mozgásszervrendszerre, testtartásra, érzékszervekre kifejtett hatását mutatom be az előadásban. A testtartás változása, az érzékszervekre való hatások befolyásolják az idegrendszer érzési folyamatait. Az előadásban hangsúlyt fektetek a felismerésre, a kialakult hatások ellensúlyozási lehetőségére, illetve a megelőzésre. Mindezek bárki lehetőségei, de a mozgással foglalkozó terapeuták kitüntetett szereppel bírnak. A mozgásterápiákkal foglalkozók saját fejlesztési protokolljukba be tudják építeni azokat a feladatokat, melyekkel ellensúlyozni tudják az elkerülhetetlen technikai eszközök használatából adódó változásokat. A technikai eszközök használatát a pandémiás helyzet ugrásszerűen megkövetelte. Sorban jelennek meg kutatási eredmények a következmények adataival. Ezek az ismeretek fontosak a háziorvosi-védőnői ellátó rendszer, a nevelési tanácsadók, gyógypedagógusok, fejlesztők részére egyaránt.

DR AGNIESZKA WILCZYNSKA
KLINIKAI SZAKPSZICHOLÓGUS

A magány, a valakihez tartozás érzése és ezek hatásai a gyermekek jövőjére

A magányt és a társadalmi kirekesztést gyakran értékelik stresszhelyzetként, amely a tinédzserekből kiváltja saját erőforrásaik aktiválását. Ezek a külső élmények stresszt okoznak, így mozgósítanak különböző stratégiákat. Az előadás azokat a pszichológiai változók közötti összefüggéseket tárgyalja, amelyek akkor alakulnak ki vagy változnak rossz irányba, amikor a gyermekek magányosnak vagy kirekesztettnek érzik magukat. A tanulmány azt mutatja, hogy a kirekesztés kockázata meglehetősen gyakori a tizenévesek körében Európa középső részén; a serdülők több mint 65% -át érinti. Négy csoportot különböztettek meg a gyermekek viselkedése alapján: az egyik csoport nem érintett a társadalmi kirekesztésben (a társadalmilag bevonódottak), két csoport valamilyen szinten megtapasztalta a kirekesztést (kirekesztés a családban - a láthatatlan gyerekek; és kirekesztés a kortárs csoportból - elutasítottak, jelgeltek és rászorulóak), valamint vizsgálták még olyan kirekesztett fiatalok egy csoportját, akik nem számoltak be sem az összetartozás szükségességének, sem a társadalmi kirekesztés veszélyének érzéséről. Az alkoholfogyasztás és a dohányzás - általában a kábítószerrel való visszaélés - voltak a fő „problémák”, amelyeket az utóbbi csoport, „Unneedy” azaz „Érzelmekre nem rászoruló” stratégiaként használt. Az előadásban a felsorolt különbségekről, valamint a gyermekek jövőjét támogató összetartozás kialakításának módjáról lesz szó.

DR MARYANNE WOLF
KLINIKAI ÉS NEVELÉSLEKTAN
SZAKPSZICHOLÓGUS

Az olvasás és a könyvek szerepe a gyermekek életében

Az olvasás alapvető emberi jog, amely egyben az egész életen át tartó tanulás alapja, emellett szellemi, társadalmi, érzelmi és etikai fejlődésünk meghatározója is. A gyerekek az olvasással megtanulják a mások iránti empátiát és a kritikus gondolkodást, ami a demokratikus társadalom két alapvető feltétele. Megtanulják azt is, mit jelentenek mások számára olyan érzések, mint a boldogság, a szomorúság, a magány és a kirekesztés; és közben megtapasztalják, hogy nincsenek egyedül, amikor maguk is ilyen érzésekkel rendelkeznek. Az olvasás minden gyermek számára különleges lehetőséget biztosít a tanulásra és az érzelmek felfedezésére, hozzáférést mások és saját maguk gondolataihoz, meglátásaihoz. Az előadás nyomon követi az olvasás és az olvasó agy fejlődését az emberi fajban és a gyermekben, hogy megvilágítsa, hogyan alakítja ez a kulturális találmány az életünket, és hogyan változik az olvasás a digitális világban.